

FAMILIEFATTIGDOM I NORGE

– utfordringer og politiske tiltak

NOTAT
AUGUST 2022

Redd Barna

Røde Kors

unicef
for hvert barn

BEKJEMPELSE AV FAMILIEFATTIGDOM I NORGE MÅ BLI EN TOPPRIORITERT FOR REGJERINGEN

Gjennom FNs bærekraftsmål nr. 1, har Norge forpliktet seg til å minst halvere andelen barn som lever i fattigdom innen 2030. Men i Norge går vi i motsatt retning. Antall barn som vokser opp i en familie med vedvarende lavinntekt har siden 2001 blitt tredoblet. Selv om det er satt inn mange politiske tiltak og utviklet strategier, har vi ikke klart å snu den negative utviklingen. Ifølge tall fra SSB vokser 115 000 barn opp i en lavinntektsfamilie i dag. Forskning viser at dette har store konsekvenser for barns mulighet til å lykkes på skolen, ha et sunt kosthold og god helse, et godt sted å bo og være med på fritidsaktiviteter. Det gjør det også vanskelig for foreldrene å være gode omsorgspersoner for barna sine. Barn fra fattige familier prøver å skjule at familien ikke har penger, og sier at det er flaut, trist og ensomt, og de har mindre håp for framtiden.

Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon, Redd Barna, Røde Kors, Sanitetskvinnene, UNICEF Norge og Voksne for barn jobber for at alle barn skal få en god oppvekst. Alle organisasjonene jobber med barn og unge, og deres familier, enten direkte eller gjennom rettighetsbasert arbeid. I vårt arbeid har vi sett hvordan lavinntekt og økende ulikhet påvirker både barna og familiene deres negativt, samt samfunnet som helhet. Vi har ulike erfaringer med, og kunnskap om familiefattigdom, og i fellesskap prøver vi å komme fram til gode løsninger på de komplekse utfordringene.

Dette notatet er basert på innspillene som organisasjonene ga til barneminister Kjersti Toppe, i møte 10. mai 2022. Tema for møtet var utfordringer og løsninger for å bekjempe familiefattigdom i Norge. I møtet formidlet vi viktigheten av bolig og trygt nærmiljø, behovet for å styrke barnefamilier sin økonomi og at NAV får et tydeligere barneperspektiv. Vi snakket om psykisk og fysisk helse, viktigheten av tiltak for barn som slutter på skolen, samt hvordan et for sterkt fokus på arbeidslinja kan være et hinder for å gjøre noe med familiefattigdommen i Norge.

Forskjellene øker i Norge, og tusenvis av barn vokser opp i en fattig familie. Barn som vokser opp i fattigdom har større risiko for å ikke få oppfylt sine rettigheter. Det må vi ta på alvor. Bekjempelse av familiefattigdom må bli en topprioritert for våre folkevalgte politikere. I dette notatet kan du lese mer om noe av det ressursgruppen mener at må gjøres i arbeidet for barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt.

Med vennlig hilsen
Frelsesarmeen,
Kirkens Bymisjon,
Redd Barna,
Røde Kors,
Sanitetskvinnene,
UNICEF Norge og
Voksne for barn

Redd Barna

Røde Kors

for hvert barn

ALLE BARN HAR RETT TIL TILFREDSSTILLENDENDE LEVEKÅR

FNs barnekonvensjon, artikkel 27 nr. 1 stadfester at «ethvert barn har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sosiale utvikling.» Videre fremgår det av artikkel 27 nr. 3 at staten skal «treffe egnede tiltak for å hjelpe foreldre og andre som har ansvar for barnet til å virkeliggjøre denne rettigheten» og at de «ved behov skal sørge for materiell hjelp og støttetiltak, særlig med hensyn til mat, klær og bolig», i samsvar med nasjonale forhold og innenfor rammene av statens midler. For å innfri denne rettigheten må bekjempelse av fattigdom i Norge være en toppprioritert for en til enhver tid sittende regjeringen. FNs barnekomité har i sine siste merknader også anbefalt Norge å sette av mer ressurser til bekjempelse av fattigdom¹. I tillegg har Norge, gjennom FNs bærekraftsmål nr. 1, forpliktet seg til å halvere fattigdom blant barn. Dette målet gjelder også her i Norge. Det er samfunnets ansvar å løfte og hjelpe barnefamilier med blant annet vanskelig boforhold og levekår.

Det er behov for systematiske endringer, og at regjeringen setter søkelys på helhetlige løsninger og tiltak. Gjennom tidene er det satt inn tiltak og utviklet flere strategier, men likevel har man ikke klart å snu den negative utviklingen. Det er derfor behov for en velferdspolitik som oppfyller Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon og som har hensynet til barnets beste som hovedprioritet. Utfordringene vi står overfor er komplekse og konsekvensene for barn som vokser opp i vedvarende fattigdom er store. Barn som vokser opp i fattigdom har større risiko for å ikke få oppfylt sine rettigheter og de møter større utfordringer enn andre på veien mot voksenlivet. Forskning viser at oppvekst i en lavinntektsfamilie begrenser muligheten til å lykkes på skolen, ha et sunt kosthold, et godt bomiljø og få tilstrekkelig familiestøtte. Barn fra lavinntektsfamilier har større risiko for helseproblemer, særlig innenfor psykisk helse. For barn betyr det også at de deltar mindre på sosiale og kulturelle aktiviteter med jevnaldrende. Det er også store ulikheter når det

gjelder hva slags støtte, veiledning og hjelp barna får når de benytter seg av digitale tjenester, og til å beskytte seg.² Alle disse faktorene forsterker hverandre og øker risikoen for marginalisering.

Dagens situasjon med to år med pandemi og nedstenging, der barn ikke har blitt skjermet fra strenge smittevernstiltak, psykisk uhelse og trange økonomiske rammer, viser at barn som lever i vedvarende fattigdom trenger et særskilt fokus fra regjeringen. I tillegg må det også rettes søkelys på den stadige økningen av barn med minoritetsbakgrunn som vokser opp i vedvarende fattigdom. Økte energipriser og matvarepriser gjør ikke tilværelsen for familie som lever i vedvarende fattigdom lettere. Tiltakene som settes inn nå, må ha en direkte effekt her og nå, men de må også i mye større grad ta tak i de strukturelle årsakene til utfordringene, ellers klarer vi ikke å snu utviklingen.

Fattigdom er komplekst og mangesidig, og dette gjenspeiler seg i bredden av innspillene som organisasjonene ga statsråden. Vi er alle enige om at det er behov for bærekraftige løsninger.

VI ANBEFALER DERFOR BLANT ANNET AT:

- barnetrygden må økes for samtlige barn
- barns behov og beste må veie tungt i møtet med arbeidslinja
- boligpolitikken må styrkes og ha et tydelig barneperspektiv
- tiltakene som settes inn må ha et bredt og helhetlig helseperspektiv
- det må utvikles en langsiktig plan med årlige mål på reduksjon av antall barn i lavinntektsfamilier
- barn og unge må involveres for å skape treffsikre løsninger

1) FNs barnerettighetskomité (2018). Concluding observations on the combined 5th and 6th periodic reports of Norway. Genève: FNs Barnerettighetskomité. https://www.regjeringen.no/contentassets/87e11af6044b4c45923d2830d2d6b144/concluding-observations---4-ju-li---crc_c_nor_co_5-6_31367_e_no-004.pdf (avsnitt 26)

2) Hyggen, Christer; Brattbakk, Ingar; Borgeraas, Elling Martin (2018). Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering. <http://www.hioa.no/content/download/149011/4146514>. Tone Fløtten og Roy A. Nielsen (2020). Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering. I like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023)

BARNEKONVENSJONEN

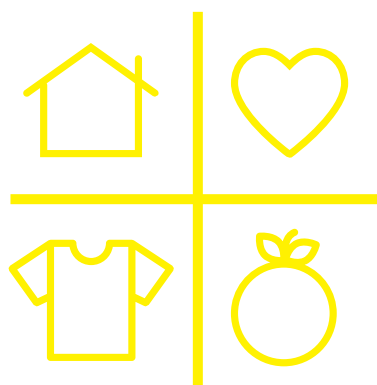
FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) slår fast at alle barn, som er alle mennesker under 18 år, har de samme rettighetene. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1989, og den har vært gjeldende som norsk lov siden 2003. Staten har dermed ansvar for at rettighetene blir realisert for alle barn, uansett hvor de bor og hvem de er. I arbeidet for å bekjempe fattigdom blant barnefamilier, er også barnekonvensjonen et viktig verktøy og det er særlig de følgende tre artiklene som knyttes til denne tematikken:

ART 26: Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

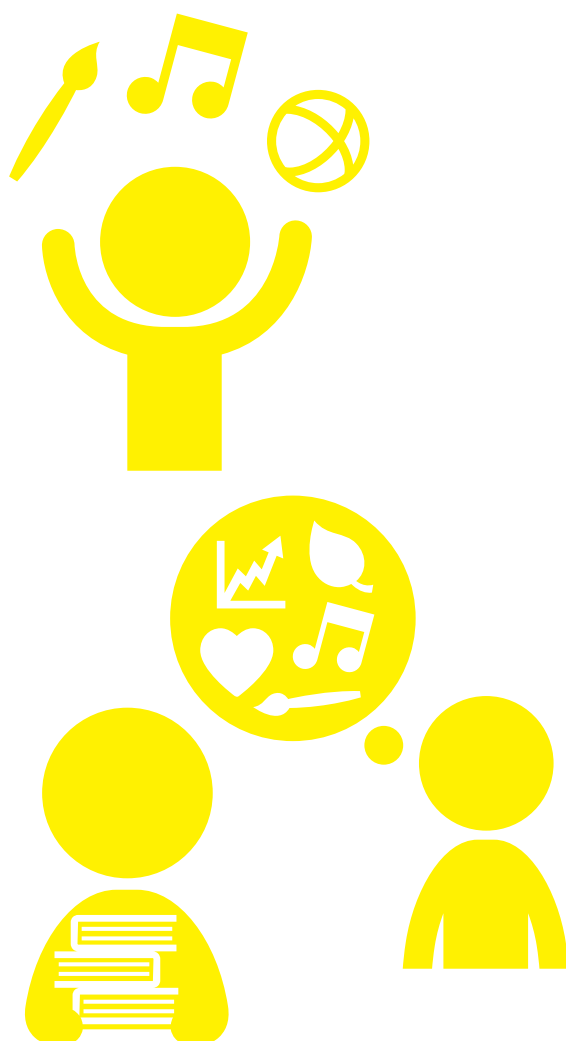
ART, 27: Staten skal sørge for at alle barn har en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, mentale, åndelige, moralske og sosiale utvikling.

ART 31: Barns rett til lek, fritid, og til å delta i kunst og kulturliv.

En oppvekst i fattigdom kan også ha konsekvenser for **utdanning** (art 28 og art. 29) og **helse og beskyttelse** (art. 19 og 24), så disse artiklene er også relevante. Barnekonvensjonen har 4 hovedprinsipper, som skal gjennomstrømme alle andre tema og artikler, nemlig **barnets beste** (art. 3), **ikke-diskriminering** (art. 2), **liv og overlevelse** (art. 6) og **retten til å bli hørt** (art. 12). Disse 4 prinsippene er viktig å ha i bakhodet når en jobber med bekjempelse av fattigdom blant barnefamilier.

Fattigdomsgrensen i Norge er satt til 60% av medianinntekten, justert etter antall barn og voksne i husholdningen

FRELSESARMEEN:

Blant de aller viktigste grunnpilarene for et godt familieliv finner vi bolig

En trygg og god bolig, sammen med en forutsigbar inntektssituasjon er avgjørende elementer for å kunne ta tak i andre levekårsutfordringer. En god bosituasjon utgjør en viktig ramme for at foreldre skal kunne være i stand til å gi barna sine trygge og stabile oppvekstvilkår.

Gjennom våre tilbud møter vi mange barnefamilier med svært dårlige leiligheter, hvor det rett og slett er farlig å bo. Dårlige hygieniske og sosiale forhold i enkelte boområder fører til hyppig flytting for familiene. Som leieboer er man prisgitt utviklingen og endringene i leiemarkedet og utleierens planer for eiendommen. En del opplever derfor ikke at bosituasjonen representerer det trygge hjemmet eller den trygge basen vi vet at er så viktig for barn.

For å forebygge utnyttelse av lavinntektsfamilier i et presset boligmarked, ser vi et behov for en instans der man kan melde bekymring om dårlige boforhold. En instans som sikrer oppfølging av konkrete saker, slik at alvorlige feil og mangler kan kreves utbedret før neste leieforhold etableres. En slik godkjenningsordning vil kunne være et virkningsfullt tiltak for å kvalitetssikre at utleieenheter holder en høvelig standard, og vil også bidra til å styrke lavinntektsfamiliers rettigheter på boligmarkedet.

Vi ser at en del familier med lavinntekt er spesielt sårbare i leiemarkedet i dag. Flere av de vi møter nedprioriteres som leietakere til fordel for familier med mer stabil inntekt. Det fører det til en økt sårbarhet for en allerede utsatt gruppe. Det å flytte lengre unna for å sikre seg en bolig er for mange ikke et reelt alternativ på grunn av nettverk eller arbeidsmuligheter, og flere tar heller til takke med sentrumsnære boliger som er langt ifra gode nok. På grunn av

ulike årsaker som manglende språkkunnskaper og kjennskap til sine rettigheter har flere et dårligere utgangspunkt for å selv finne en egnet bolig, slik kommunen og NAV i utgangspunktet ber dem om.

Vi ser det som det offentliges oppgave å gi den nødvendige veiledningen og praktiske bistanden for at disse familiene skal sikres en god nok bosituasjon. Et viktig tiltak vil derfor være at retten til slik bistand fra NAV styrkes. Innholdet i veiledningen og bistanden man har krav på bør spesifiseres og informasjonen gjøres klar, tydelig og tilgjengelig for alle deler av befolkningen. En tydeligere rettighetsforankret ordning for å få hjelp til å både finne og sikre bolig tror vi vil kunne være nødvendig for en del av familiene med høyest sårbarhet. En ytterligere styrking av det boligsosiale arbeidet og ordninger som «fra leie-til-eie», sammen med en revidert bostøtteordning håper vi vil legge til rette for økt trygghet og forutsigbarhet for barnefamilier med lavinntekt.

Vi ønsker oss et tydeligere samarbeid mellom offentlig og ideell/frivillig sektor om familier der bolig er en stor utfordring. Ofte kjenner organisasjonene til en større del av bildet. Vi ser behovet for en strukturert kartlegging av årsakene til at enkelte familier ikke klarer å ivareta sine interesser på boligmarkedet. Dette er nødvendig for å kunne yte en helhetlig og samordnet innsats som kan lede til varige og gode løsninger for den enkelte familie³.

HVA MÅ GJØRES?

- En tydeligere rettighetsforankring av NAV sin plikt til å veilede og gi praktisk bistand slik at familier sikres en god nok bosituasjon.
- Styrking av det boligsosiale arbeidet, ordninger som «fra leie-til-eie», og en bostøtteordning som i større grad prioriterer barnefamilier.

FRELSESARMEEN er en organisasjon som arbeider i over 130 land og har til sammen 300 enheter rundt i Norge. En sentral del av arbeidet er tjenester og tilbud for mennesker som lever i fattigdom, ensomhet eller rusavhengighet, de som sitter i fengsel, er utsatt for omsorgssvikt eller er ofre for menneskehandel, og de som er psykisk syke, arbeidsledige eller arbeidsinnvandrere.

3) <https://frelsesarmeen.no/om-oss/politiske-fanesaker-der-skoen-trykker>

KIRKENS BYMISJON:

Ungdom som har sluttet på skolen trenger tilrettelagte sosiale tiltak

Komplekse utfordringer krever sammensatte svar. I Kirkens Bymisjon ønsker vi at alle mennesker skal erfare respekt, rettferdighet og omsorg. Vi er urolige for et for sterkt fokus på foreldrene alene for å redusere fattigdom, og et ensidig fokus på arbeid. Mange av menneskene Kirkens Bymisjon jobber for og med vil aldri ha mulighet til jobb. De er for syke, de er avhengig av rus eller står fra langt fra samfunnet av andre grunner. Det å vokse opp i en familie med veldig dårlig råd påvirker barn og unges utvikling, helse, hverdag og identitet. De unge må få andre arenaer for mestring og læring enn det familien gir.

Noe av det aller viktigste vi må gjøre er å forhindre at neste generasjon går inn i uføre- og fattigdomsstatistikken. Derfor mener vi at det er avgjørende å sikre ungdom som faller ut av videregående skole mulighet til arbeid. Ungdom mellom 14 og 24 år, som står i fare for, eller allerede har droppet ut av skolen trenger et alternativt tilbud på dagtid. De trenger å bli møtt av mennesker som har tid til dem, som leter etter deres motivasjon og ikke minst som aksepterer at de strever. Vi må ikke slippe tak i dem. Vi ser at kombinasjonen av mistrivsel på skolen, psykisk uhelse og den økonomiske situasjonen i hjemmet påvirker sannsynlighet for å droppe ut av skolen. Når de tilbys noe som skaper motivasjon, læring og etter hvert en svak drøm om noe annet, så endrer planene seg og troen på seg selv og egen fremtid. Det er slike erfaringer disse ungdommene trenger. Et alternativ.

Ungdommene vi jobber med er i ferd med å gli ut av de sosiale læringsarenaene som andre på deres alder deltar på. De må fanges opp med en gang. Krav og rammer må tilpasses de unges form og hverdag. Det krever tid. Tid til å se, snakke og orke dem. Arbeids- trening er viktig, og gir i tillegg til jobberfaring et viktig sted å være på dagtid.

Det må være et mål at ingen barn vokser opp i fattigdom i Norge, og det må nå settes klare tiltak som gjør at antall fattige barn går nedover. Fattigdom er en

sammensatt problematikk, og rundt familiene trengs det mange instanser. Helsetjenester, barnehage, skole, NAV, barnevern og boligkontor gjør hver for seg en innsats overfor de aktuelle familiene. For å sikre et godt, koordinert og helhetlig tilbud må det etableres forpliktende arenaer og strukturer som sikrer at man jobber sammen, på tvers av fag- og sektorområder. I tillegg må barnets perspektiv være til stede, og alle involverte instanser må forpliktes til å vektlegge barnas situasjon, blant annet for å fange opp de som slutter på skolen for tidlig.

«Problemet er at NAV er et sikkerhetsnett for voksne, men vi har ikke noe sikkerhetsnett for barn. Områdene barnevern, skole og barnehage, det er så delt og tjenestene snakker ikke i hop. Så vi må jobbe mer med det, lage et nett for dem, i barnehagen og på skolen. Mange fra ressursvake familier, de krever ikke det for barna sine, så da er det systemet som må fange dem opp. Da får man gått inn på det med sosial arv, man får gått inn en plass og stoppet det.»

Sitatet er fra en NAV-leder som Kirkens Bymisjon intervjuet i forbindelse med rapporten «Snakk om fattigdom» i 2019. Det viser viktigheten av tidlig innsats i barnehage og skole, og at en bedre lovpålagt samordning av tjenester stiller opp før det glipper for foreldrene. Sosial, økonomisk eller rettighetsfattigdom må møtes på strukturnivå. For at barnekonvensjonen og bærekraftsmålene skal oppnås, må endringer skje både på systemnivå og i grunnleggende velferdsordninger.

For de unge som ikke makter å innfri kravene eller rammene som skolen krever, akkurat nå, må vi tilpasse og endre rammene for en periode. Da er det mer sannsynlig at de kommer tilbake og selv fullfører og får seg utdanning og jobb. Det er å investere i fremtiden deres og i samfunnet.

HVA MÅ GJØRES?

- Sikre flere veier til fullført utdanning, samt sørge for at det finnes alternative mestringsarenaer for de som faller ut.
- Alle unge mellom 14 og 24 skal ha rett til kvalifiserende og tilrettelagt tilbud på dagtid.
- Barn må hensyntas spesifikt i møte med NAV.
- Sikre en bedre lovpålagt samordning av tjenester, som stiller opp før det glipper for foreldrene og reduserer risikoen for at fattigdom går i arv.

KIRKENS BYMISJON er en åpen og inkluderende ideell organisasjon som arbeider over hele Norge, blant mennesker som strever med hverdagen på ulike måter. Vår visjon er at alle mennesker erfarer respekt, rettferdighet og omsorg. Kirkens Bymisjons oppdrag kan samles i ordene avdekke, lindre og forandre.

REDD BARNA:

Regjeringen må styrke barnefamilier sin økonomi

Skal regjeringen klare å halvere fattigdom blant barnefamilier innen 2030, begynner de å få dårlig tid – men det er fortsatt mulig å få til. Det må lages en helhetlig plan med årlige resultatmål for reduksjon av familiefattigdom. Planen må ha langsiktige tiltak, og medfølgende budsjetter. Tiltakene må bidra til å styrke barnefamilier sin økonomi.

Redd Barna er veldig glad for at det nå er lovfestet at kommuner ikke kan avkorte sosialhjelpen opp mot barnetrygden, slik at de familiene som har aller minst, og som trenger barnetrygden aller mest, får denne ytelsen på lik linje med andre familier. Det er nå på tide at regjeringen prisregulerer. Vi er bekymret for at de tiltakene som regjeringen setter inn først og fremst treffer de minste barna, mens det for barna over 6 år ikke er tilsvarende satsninger.

Barnetrygden er en ytelse som gis til barnefamilier for at de skal kunne håndtere de ekstra utgiftene et barn medfører, enten det er barnehage og SFO, eller skoleturer, lommepenger eller mat. Men når barnet fyller 6 år, reduseres barnetrygden med rundt en tredjedel, selv om de eldste barna trenger barnetrygden vel så mye som de yngste. Som alle tenåringsforeldre kan bekrefte, barn blir ikke billigere med alderen. I dag får familier med barn over seks år hele 7 500,- kroner mindre i året i barnetrygd enn de med barn under seks år.

Når Solberg-regjeringen økte den ordinære barnetrygden for de minste med 600 kroner i måneden hadde dette en positiv effekt. De nye SSB-tallene viser nemlig at lavinntektsandelen fortsetter å øke blant de eldste barna, mens den går noe ned blant de yngste. Ifølge SSB kan økningen i barnetrygden være årsaken⁴.

Dårlig økonomi påvirker alle sider av livet, og bidrar til levekårsstress for familier. Fattigdom er en heltidsjobb og det kan være selve fattigdommen som

hindrer familier i å komme seg i jobb. Vi vet at økt inntekt gir familier som har minst, et økonomisk pusterom og løfter mange familier over fattigdomsgrensen, men prisregulering av barnetrygden vil også være et viktig sikkerhetsnett for de som befinner seg rett over lavinntektsgrensen. For barn over seks år har satsene på barnetrygden nærmest stått stille siden 1997 og ordningen taper verdi for hvert år regjeringen ikke prisjusterer den. Familier vi har snakket med forteller at det er disse tusenlappene som bidrar til at de ikke tar opp kredittlån når strømgregninga er høy, eller som gjør at de kan spare opp til skoleturen i slutten av året. Dagens regjering må følge opp der Solberg regjeringen startet, og gi samme økningen til de eldste barna opp til 18 år.

Redd Barna vil også adressere behovet for et styrket barneperspektiv i NAV. Vi er bekymret for at barns behov og livssituasjon ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til hos NAV. Vi etterlyser tiltak som sikrer barns individuelle rettigheter, også når det står i kontrast til andre hensyn, slik som arbeidslinjen. Det er behov for økt barnefaglig kompetanse blant ansatte, bedre systemer som dokumenterer at barns behov er ivare tatt og vurdert. Vi ber om at regjeringen gjennomgår lovverk – og vurderer lovendringer som vil sikre barns rettigheter på en bedre måte enn i dag. NAV må ha et tydeligere ansvar for hele familiens levekår.

Redd Barna mener at de lave sosial- og trygesatsene til barnefamilier utfordrer barns rett til tilfredsstillende levekår. Det er viktig at disse gjennomgås og økes, slik at alle barnefamilier har mulighet til å sikre gode oppvekstvilkår for sine barn.

HVA MÅ GJØRES?

- Barnetrygden må prisreguleres og økes for ALLE barn opp til 18 år.
- Den barnefaglige kompetanse i NAV må styrkes og NAV må få et tydeligere ansvar for hele familiens levekår.
- Sosial- og trygdesatser til barnefamilier må styrkes.
- Det må utvikles en helhetlig plan med årlige resultatmål for reduksjon av familiefattigdom.

Redd Barna

REDD BARNA er en medlemsstyrt barnerettighetsorganisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Redd Barna arbeider for og med barn i 117 land. FN's konvensjon for barnets rettigheter er grunnlaget for alt arbeidet vi gjør. Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

4) Epland og Normann (2022): Barn i lavinntektsusholdninger; Fremdeles 115 000 barn med vedvarende lavinntekt i 2020 (ssb.no) Publisert 31. mars 2022

RØDE KORS:

Økt innsats: psykisk helse og oppvekst i fattigdom

Røde Kors har over 100 000 møter med barn og unge gjennom året, mange av dem kommer fra lavinntektsfamilier. Gjennom våre aktiviteter og samtaler med denne målgruppen erfarer vi at mange som allerede var i en sårbar livssituasjon fikk det enda tøffere under pandemien. Dagens situasjon med økte strøm- og matpriser rammer spesielt de som allerede har økonomiske utfordringer. Røde Kors ønsker at alle barn og unge får like muligheter uavhengig av familiens økonomiske situasjon. Vi er bekymret for at barn som vokser opp i lavinntekt har større risiko for å oppleve utenforskap og psykisk uhelse.

Gjennom våre aktiviteter som blant annet *Fellesverket*, gratis møteplass for ungdom, og *Ferie for alle*, et gratis ferietilbud for barnefamilier, møter vi barn og unge som blir forhindret fra å delta på fritidsaktiviteter og sjelden drar på ferie. Vi får mange henvendelser fra barnefamilier som trenger støtte til dette. Røde Kors erfarer at barrierer for deltakelse på fritidsaktiviteter handler om mer enn bare økonomi, og NOVA-rapporten «Muligheter og hindringer for barn og i lavinntektsfamilier» (2018) beskriver at det å vokse opp i familier med svak økonomi gir en dobbel ulempe: De som mangler mulighet til deltakelse får heller ikke de samme muligheter til å utvikle vennskap, mestring og tilhørighet som sine jevnaldrende. Dette kobles direkte til ensomhetsproblematikken for unge.⁵

Røde Kors rapporten «Psykt ensom» (2021)⁶ viser til kompleksiteten i det å vokse opp i lavinntekt. Her kan vi lese at unge opplever et økende press for å ha de riktige klærne og det rette utstyret; alt fra de nyeste telefonene til dyre klesmerker. Dette oppleves vanskelig for mange som ikke har råd til dette.

Ungdommer selv ber om rammer for bruk av for eksempel telefoner i skolen for å redusere presset. Dårlig råd oppleves av mange barn og foreldre som skambelagt, og er noe man forsøker å skjule. Dette fører blant annet til at unge unngår situasjoner som koster penger. Det kan være alt fra bursdagselskap der gaver er forventet til deltagelse i fritidsaktiviteter.

Nyere forskning viser til en større andel av psykiske lidelser blant barn av foreldre med lav inntekt.⁷ Samtidig er det viktig å presisere at det å vokse opp i fattigdom ikke nødvendigvis betyr å ha en dårlig oppvekst. Røde Kors er opptatt av at barn og unge som opplever utenforskap og psykiske uhelse må bli tatt på alvor, og at laget rundt barnet må styrkes.

HVA MÅ GJØRES?

- Langsiktig støtte til gratis lavterskeltilbud for barn og unge. Det må sikres økonomiske støtteordninger som både dekker oppstart og langvarig drift av lavterskel aktivitetstilbud, både i hverdagen og skoleferier, i alle kommuner.
- Sikre tilstrekkelig tilgang på helsesykepleiere, sosialrådgivere, og psykologer i barnehage, grunn- og videregående skole, for å møte psykiske helseutfordringer og andre sosiale utfordringer blant barn og unge.

RØDE KORS er en medlemsorganisasjon og hjelper mennesker i Norge og internasjonalt. Våre frivillige er til stede for mennesker som trenger støtte og hjelp. Vi er del av en verdensomspennende bevegelse med et stort nettverk av frivillige hjelpere. Røde Kors jobber over hele verden. Internasjonalt jobber Norges Røde Kors alltid gjennom nasjonale Røde Kors/Røde Halvmåne-søsterforeninger. I Norge har vi 372 lokalforeninger og 42.000 frivillige.

5) Hyggen, C., Brattbakk, I. og Borgeraas, E. (2018) Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering. (NOVA rapport 11/18) OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5129>

6) Røde Kors (2021) *Psykt ensom*. <https://www.rodekors.no/om/rapporter-publikasjoner/>

7) FHI (Publisert 27.05.2021) Mye større risiko for psykiske lidelser hos barn av foreldre med lav inntekt <https://www.fhi.no/nyheter/2021/mye-storrierisiko-for-psykiske-lidelser-hos-barn-av-foreldre-med-lav-inntekt/>

SANITETSKVINNENE:

Familiiefattigdom er et helseproblem

Vi mener fattigdom er et helseproblem. Fattigdommen bærer med seg høyere og større risiko for skolefravall, kriminalitet samt fysisk og psykisk uhelse i et livsløpsperspektiv. Derfor deler vi en null-visjon for barn og unge som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt⁸. Vi ønsker å redusere sosial ulikhet, sikre bedre psykisk helse og hindre utenforskap blant barn og unge. Dette gjør vi ved å tilby lavterskel-aktiviteter og økonomisk støtte til barn og unge, og ved å arbeide for å styrke mors helse.

Sanitetskvinnene har hatt fokus på barn og unges helse siden oppstart i 1896. I 1914 ble den første kontrollstasjon for mor og barn åpnet. Dette var forløperen til dagens helsestasjoner. I 1970 vant Sanitetskvinnene en årelang kamp, nemlig at det ble lovpålagt at helsestasjoner er en kommunal oppgave. Sanitetskvinnene har hele veien hatt et familieperspektiv i vårt arbeid. Når mor har det bra, bidrar det til barns helse og hverdag. Vi har egne aktiviteter for kvinner som er i sårbare livssituasjoner, og vi styrker barnas psykiske helse gjennom å tilby støtte til deres mødre.

I vårt arbeid har vi de siste årene hatt et økt fokus på nyankomne flyktninger, som er en særlig sårbar gruppe. Utvikling av depresjon og psykisk uhelse har med tilværelsen i det nye landet å gjøre, i tillegg til tidligere opplevelser og erfaringer under krig og flukt. Dette kan gi postmigrasjonsvansker og tiltak rettet mot postmigrasjonsvansker bidrar til bedring av mental helse hos flyktninger. Et tiltak man vet har effekt er å la mennesker som er i lignende situasjoner møtes, slik vi gjør i Motherhood.⁹

Enkelte grupper innvandrede kvinner har høyere risiko for alvorlige komplikasjoner under fødsel, får mindre smertelindring under fødsel og er overrepresentert

blant dem med barseldepresjon. Flerkulturelle doulaer er et tilbud til gravide nyankomne, hvor kvinner med minoritetsbakgrunn som selv har født i Norge blir kurset av jordmødre. Slik har de både kunnskap gjennom egen erfaring og gjennom en generell innføring i det norske helsevesenet. Den flerkulturelle doulaen blir koblet med en gravid kvinne som deler samme språk og kulturell bakgrunn. De fungerer som «cultural mediators» som støtter og følger den gravide kvinnen og hennes familie gjennom perioden før, under og etter fødsel. Gjennom Flerkulturell doula sikrer man en god start på livet for både mor og barn.

Enslige forsørgere og familier med svak yrkestilknytning er mest sårbare for vedvarende lavinntekt. Svak familieøkonomi kan ha en negativ innvirkning på barns psykiske helse på flere måter. Undersøkelser viser at barn som vokser opp i lavinntektsfamilier har større risiko for skolefravall, kriminalitet samt fysisk og psykisk uhelse i et livsløpsperspektiv. Barn i familier med svak økonomi deltar sjeldnere på aktiviteter enn andre barn, har færre materielle goder og større risiko for helseproblemer enn andre barn. Vi må hindre at fattigdom går i arv, og sikre like muligheter for alle barn og unge. Det å ikke delta på organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende skaper utenforskap og påvirker hvordan barn og unge ser på seg selv og egen fremtid.

HVA MÅ GJØRES?

- Regjeringen må redusere sosial ulikhet i barn og unges helse. Alle barn og unge må ha tilgang på helsesykepleier både gjennom skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.
- Alle aktiviteter i skolens og FAUs regi skal være gratis¹⁰ (inkludert klasseturer, leirskoler, skolefrokoster og alt utstyr man trenger til aktiviteter i skolens regi).

NORSKE KVINNERS SANITETSFØRENING (N.K.S.) har i 126 år bidratt til bedre helse og livsvilkår for kvinner, barn og ungdom. I dag er vi Norges største kvinneorganisasjon med 43 000 medlemmer og over 600 lokalforeninger som har et mangfold av ulike aktiviteter for barn og unge.

8) Voksne for barn var de første som introduserte dette begrepet: <https://vfb.no/vart-arbeid/arkiv/nullvisjon-for-barnefattigdom/>

9) Motherhood er et lavterskeltilbud drevet av frivillige, der målet er at innvandrede mødre får reflektere, dele erfaringer og bli kjent med normer og forventinger til det å være mor i Norge. Gjennom Motherhood økes kunnskap om egne rettigheter, systemforståelse og kjennskap til hjelpeapparatet i Norge, som bidrar til å senke terskelen til å oppsøke hjelp ved behov.

10) Her kan vi se til Foreldreutvalgene: <https://foreldreutvalgene.no/fug/kva-betyr-gratisprinsippet-i-skulen/>

UNICEF NORGE:

Hjelpetilbud og ferietilbud opplever rekordstor pågang

Etter to og et halvt år med pandemi, skulle sommeren 2022 bli sommeren alle barn og unge kunne glede seg til. Isteden ble det en sommer med rekordstor pågang på hjelpetjenester og gratis ferietilbud landet rundt. En sommer med strammere økonomi for svært mange familier, og enda større og mer synlige forskjeller mellom barn og unge.

UNICEF Norges sommerundersøkelse 2022, viste i juni at inntektsforskjellen og prisøkningen slo ekstra sterkt ut i år. Mer enn hver tredje av de spurte (37 %) svarte at de trodde strammere økonomi som følge av økte strøm-, mat- og drivstoffpriser ville påvirke sommeren negativt.

I gruppen familier med yngre barn svarte hele 46 % at strammere økonomi ville påvirke sommeren negativt. Til sammenligning var det kun 30 % av pensjonistene som svarte det samme.

Resultatet av undersøkelsen og årets etterspørsel hos hjelpetjenestene, viser tydelig hvordan allerede hardt prøvede familier nok en gang er de som rammes hardest, og som begrenses mest i sin livsutfoldelse og mulighet til å delta i samfunnet. Barn som vokser opp med følelsen av å være utenfor fellesskapet, kan raskt miste tilliten til at samfunnet byr på muligheter for alle. Det at lavinntektsfamilier ikke har råd til minst en ukes ferie, er ikke et nytt fenomen i Norge, men med årene gjelder denne utfordringen flere og flere. Dette viser at Norge over lengre tid ikke har klart å komme med bærekraftige løsninger for å løfte familier ut av fattigdom i Norge. Med en strømkrisse og økte matvarepriser som vil vare i årene fremover og rammer de svakeste familiene ekstra hardt haster det for særskilte tiltak rettet mot barnefamilier som lever i vedvarende lavinntekt.

Sammenstilt med UNICEF Norges Kommuneanalyse for 2021, som viser at svært mange kommunale fritidstilbud har vært utilgjengelig for barn og unge

under pandemien som et smittevernstiltak, er det ingen overraskelse at vi i år på vårt ferietilbud «Feriesentralen»¹¹, har opplevd rekordstor pågang i antall henvendelser, særlig fra aleneforeldre og foreldre med barn med funksjonsnedsettelse. Til tross for at vi klarte å dele ut over 1000 ferieopplevelser, klarte vi likevel ikke å imøtekomme de enorme behovene i år.

De hundrevis av historiene vi har mottatt de siste årene, og de svært mange henvendelsene de siste månedene, forteller sterke historier om skam og følelse av utilstrekkelighet, og at ferietiden, som de fleste av oss gleder oss over, blir som et forstørrelsesglass på tilværelsen og opplevelsen av utenforskap. Dette bekreftes også vår undersøkelse, hvor 23 % av foreldrene oppga at de ikke evner å gi barna den ferien de fortjener, og at de gruet seg til ferien.

Det er viktig for UNICEF Norge å nevne i denne sammenheng at særskilte tiltak som rettes mot barn som vokser opp i vedvarende lavinntektsfamilier, ikke må gå på bekostning av universelle tiltak som treffer samtlige barn som for eksempel økning av barnetrygd for samtlige barn under 18 år. Økning av barnetrygd er uansett et nødvendig tiltak som må til for å støtte barnefamilier som ikke lever under fattigdomsgrensen, men som ellers har en trang økonomi.

HVA MÅ GJØRES?

- Øke barnetrygden for alle barn under 18 år.
- Sette inn målrettede tiltak mot barnefamilier som lever i vedvarende lavinntekt.

unicef
for hvert barn

UNICEF er FNs barnefond, og er verdens største hjelpeorganisasjon for barn. FNs barnekonvensjon ligger til grunn for UNICEFs arbeid. UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF jobber for å styrke barns rettigheter, både i Norge og globalt.

11) På nettsiden feriesentralen.no kan familier i en vanskelig situasjon finne en oversikt over ulike ferieopplevelser til seg og barna sine, som andre har lagt ut som gratistilbud. Feriesentralen formidler alt fra kinobilletter til lån av telt, kanoer, båter og ferieboliger. I år har pågangen vært rekordstor. Feriesentralen formidler alt fra kinobilletter til lån av telt, kanoer, båter og ferieboliger.

VOKSNE FOR BARN:

Arbeidslinja: hensynet til barna må veie tyngst

Hvis familiefattigdom ikke skal bli en kronisk tilstand for det norske samfunnet, trenger vi en langt mer offensiv politikk. En viktig del av dette må være å tenke nytt om arbeidslinja, som bidrar til at mange barn er fattige i de viktigste årene av oppveksten.

Fattigdom er en av de sterkeste predikatorene for psykisk uheldighet både i oppveksten og senere i livet. Den grunnleggende utryggheten og uroen som følger med fattigdom, bidrar statistisk til både høyere skolefravær og til atferdsvansker – for ikke å snakke om barn som går sultne på skolen. I det lange løp er konsekvensene lavere utdanningsnivå og svakere tilknytning til arbeidsmarkedet. Slik gjenskapes årsakene til fattigdom. Kort sagt: Fattigdom går ofte i arv.

Når vi og andre foreslår å øke barnetrygden og andre støtteordninger, hører vi raskt motargumentene om at det vil svekke foreldrenes motivasjon til å komme ut i arbeid – at det ikke vil «lønne seg» å jobbe lenger hvis de sosiale stønadene blir for gode.

Det er viktig at folk kommer i arbeid, men det må være lov å ha to tanker i hodet samtidig. For det første må vi ikke henfalle til fordommer om at en del mennesker gjerne vil leve et passivt liv som økonomiske mottakere. Selvsagt må vi legge til rette for at foreldrene kommer i arbeid når det er mulig – og forvente det av dem – men i realiteten kan det ta flere år av barnas liv. Uansett om det er snakk om foreldre som trenger kompetanseheving, eller foreldre som står i en langsom prosess med avklaring av arbeidskapasitet, blir barna rammet direkte av foreldrenes fattigdom. Dette kan ikke fortsette å være en del av vår politikk når vi vet hvor skadelig det er for barna. Når en oppvekst i fattigdom reduserer barnas langsiktige forutsetninger for å etablere seg i samfunnet, er dette en tilnærming som også skader samfunnet.

Vi trenger en politikk som skjermer barn mot både nød og opplevelsen av skam. Det betyr at vi må bli bedre på å balansere ulike hensyn på en måte som

prioriterer barna sterkere. Vi må komme oss ut av en situasjon hvor arbeidslinja – prinsippet om at stønadsordningene bør holdes på et minimum av hensyn til foreldrenes arbeidsvilje – blir til skade for barna. Barn må ikke straffes for at foreldrene sliter med helseproblemer eller utfordringer med å finne sin plass i arbeidsmarkedet. Relevante støtteordninger må derfor være på et nivå som ivaretar hensynet til barna langt bedre enn i dag.

Vi må aldri tillate oss å tenke at barns fattigdom er et godt incentiv for å få deres foreldre i jobb. Foreldres fortvilelse og maktesløshet er ikke motiverende. Tvert om er det ofte utmattende og nedbrytende når foreldre ikke kan gi sine barn en trygg og god oppvekst.

Det er bred støtte i befolkningen til å sette inn sterkere politiske tiltak mot familiefattigdom. En undersøkelse vi nylig fikk gjennomført av Respons Analyse, viser at hele 90 prosent av befolkningen er enige i at politikere må «prioritere» tiltak for å bekjempe familiefattigdom i Norge. Hele 87 prosent er enige i at politikere må øke den økonomiske støtten til barnefamilier i Norge som lever i fattigdom. Politikerne har dermed folket i ryggen for en langt mer offensiv politikk mot familiefattigdom.

HVA MÅ GJØRES?

- Gjennomgang av satser og trygder til barnefamilier for å sikre at lavt nivå ikke går ut over innfrielse av barnets behov.
- Sikre at minstesatser ikke fører til at enkelte barnefamilier havner under fattigdomsgrensen.

VOKSNE FOR BARN er en ideell medlemsorganisasjon som siden 1960 har jobbet for god psykisk helse og trygge oppvekstvilkår for alle barn. Vi ser, lytter til og lærer av barn, og gir oss ikke før de blir tatt på alvor.

BARNEKONVENSJONEN

I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 Barns alder

Alle barn under 18 år regnes som barn.

2 Ikke-diskriminering

Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Førre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttning fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at det følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnyttning

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utbytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.